

ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ

10ον ΕΤΟΣ - ΑΡΙΘΜ. 202

15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1979

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΣ

- Η.Π.Α. : κοινή δήλωση Ὁρθοδόξων-Ρωθολικῶν
ἐπὶ τῆς ἱερότητος τοῦ γάμου..... 2
- Ἰαμαϊκή : Ἡ συνέλευσις τῆς Κεντρικῆς
Ἐπιτροπῆς τοῦ Π.Σ.Ε..... 3
- Σύναξις τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Μέσης Ἀνατολῆς
εἰς τὴν Μονὴν Πεντέλης..... 5
- Ἀθῆναι : Ἔτος Μεγάλου Βασιλείου τὸ 1979..... 7

ΟΡΘΟΔΟΞΩ ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

- Ὁρθοδοξία καὶ Οἰκουμενισμός : Ἀπάντησις τοῦ
Μητροπολίτου Τρανουπόλεως κ. Δαμασκηνοῦ εἰς
συνέντευξιν τοῦ Γεν. Γραμματέως τοῦ Π.Σ.Ε.
Αἰδεσιμολ. Πάστωρος Φιλίππου Potter..... 8

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΥΠΟ ΤΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ
ΤΕΛΕΓΡ. ORTHODOXIA-GENÈVE * ΤΕΛ. (022) 58 16 29 * 37, CHEMIN DE CHAMBÉSY, 1292 CHAMBÉSY-GENÈVE, SUISSE

Ἡ "Ἐπίσκεψις" ἐπιδιώκει νὰ ἐνημερώνη τοὺς ἀναγνώστας τῆς περὶ τῆς ζωῆς τῶν Ἐκκλησιῶν. Δὲν φέρει εὐθύνην διὰ τὰς ἀπόψεις τὰς ἐκφραζομένας εἰς τὰς δημοσιευόμενας εἰδήσεις. Ἐπιτρέπεται ἡ ἀναδημοσίευσις τοῦ περιεχομένου τοῦ Δελτίου μὲ ἀπλήν ἔνδειξιν τῆς προελεύσεως.

ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΣΗ.Π.Α. : Κοινή δήλωσις Ὁρθοδόξων - Ρωμαιοκαθολικῶν ἐπὶ τῆς
ἱερότητος τοῦ γάμου.

Εἰς τὴν ἔδραν τῆς ὀρθοδόξου Ἀρχιεπισκοπῆς Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς ἐπραγματοποιήθη ἀπὸ 7 ἕως 8 Δεκεμβρίου 1978 ἡ 19ῃ συνάντησις Ὁρθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν θεολόγων.

Τῆς συναντήσεως προήδρευσαν ἀπὸ κοινοῦ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἰάκωβος, πρόεδρος τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Μονίμου Διασκέψεως τῶν Κανονικῶν Ὁρθοδόξων Ἐπισκόπων Ἀμερικῆς (SCOBA) καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Rembert Weakland τοῦ Milwaukee ἐκπροσωπούμενος ὑπὸ τοῦ καρδινάλιου William Baum, προέδρου τῆς Ἐθνικῆς Διασκέψεως τῶν Καθολικῶν Ἐπισκόπων. Θέμα τῆς συναντήσεως ἦτο ἡ ἱερότης τοῦ γάμου.

Ἡ κοινή δήλωσις συνετάχθη, μετὰ τὴν λήξιν τῆς συναντήσεως, ὑπὸ τοῦ Ἐπισκόπου Διοκλείας κ. Μαξίμου ἐξ ὀρθοδόξου πλευρᾶς καὶ τοῦ πατρὸς Eduard Kilmartin, S.J., ἀπὸ ρωμαιοκαθολικῆς. Ἡ δευτέρα καὶ ἡ τρίτη συνεδρία ἀφιερώθησαν εἰς τὴν συζήτησιν τοῦ προβλήματος τῆς θρησκευτικῆς ἐκπαιδεύσεως παιδιῶν προερχομένων ἐκ μεικτῶν γάμων μετὰξὺ ὀρθοδόξων καὶ ρωμαιοκαθολικῶν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τρίτης συνεδρίας συνεζητήθη ἐπίσης ἄρθρον τοῦ πατρὸς Νίκωνος Πατρινάκου ὑπὸ τὸν τίτλον : "Μία ὀρθόδοξος καὶ καθολικὴ σύνοδος δύναται νὰ καταστή τὸ μέσον μιᾶς θεολογίας τοῦ χριστιανικοῦ βίου".

Ὡς τονίζεται εἰς τὸ ἐκδοθέν κείμενον, ἐνώπιον τῶν κινδύνων οἱ ὁποῖοι ἀπειλοῦν σήμερον τὸν ἕγγαμον βίον, οἱ συμμετέχοντες εἰς τὴν μεικτὴν ὀρθόδοξον καὶ ρωμαιοκαθολικὴν ταύτην συνάντησιν ἠσθάνθησαν ὅτι εἶχον κληθῆ ὑπὸ τοῦ Κυρίου νὰ ὁμιλήσουν ἐκ τοῦ βάθους τῆς κοινῆς των πίστεως καὶ νὰ ἐπιβεβαιώσουν τὴν σημασίαν, τὴν "δόξαν καὶ τιμὴν" τοῦ ἕγγαμου βίου ἐν Χριστῷ.

Εἰς τὸ κείμενον ἀναπτύσσεται ἐν συνεχείᾳ ὁ μυστηριακός

χαρακτήρ τοῦ γάμου καί ἡ μονιμότης (Ματθ. 19,6) τοῦ ἐγγάμου δεσμοῦ τῶν προσώπων τά ὁποῖα ἐλευθέρως συνήνεσαν εἰς αὐτόν. Ἡ σχέση αὕτη ἀντικατοπτρίζει τόν δεσμόν ὁ ὁποῖος ὑπάρχει μεταξύ τοῦ Χριστοῦ καί τῆς Ἐκκλησίας Του. Διαπιστοῦται ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, λαμβάνουσα ὑπ'ὄψιν τήν ἀνθρωπίνην πραγματικότητα, ἀναγνωρίζει τήν δυνατότητα τοῦ διαζυγίου καί νέου γάμου μετ' αὐτό· ὅτι δέ ἡ Ρωμαιοκαθολική Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει τήν δυνατότητα διαλύσεως μὴ ὀλοκληρωθέντων γάμων. Ὡς ἐκ τούτου, διὰ νά ἐξομαλυνθοῦν ἀπό ποιμαντικῆς ἐπόψεως τά προκύπτοντα προβλήματα εἰς περιπτώσεις γάμων οἱ ὁποῖοι ἀπέτυχον, προτείνεται ὅπως γίνεται μία ἔρευνα ἀποβλέπουσα εἰς τήν διαπίστωσιν κατά πόσον εἰς τό ἀρχικόν γαμήλιον συμβόλαιον παρεισέφρυσεν τυχόν ἐλάττωμα καθιστῶν τόν γάμον ἄκυρον.

Ἡ χριστιανική παράδοσις, λέγεται ἐν συνεχείᾳ, ἀναγνωρίζει ὅτι ἡ πλήρης ἀφοσίωσις τῶν συζύγων πρὸς ἀλλήλους προϋποθέτει ὡς τελικόν στόχον τῆς τήν σχέσιν των πρὸς τόν Θεόν. Παρατηρεῖται ἐπίσης ὅτι αἱ θεολογικαί διαφοραί, αἱ ὁποῖαι ἀνακύπτουν ὡς πρὸς τήν μορφήν τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου εἰς τὰς δύο Ἐκκλησίας ἀνάγονται μᾶλλον εἰς τό ἐπίπεδον ἑνὸς δευτερεύοντος θεολογικοῦ προβληματισμοῦ καί ὄχι εἰς τό δόγμα, ὅτι δέ ὁπωσδήποτε δέν θίγουν τόν μυστηριακόν χαρακτήρα τοῦ γάμου.

Ἰαμαϊκή : Ἡ συνέλευσις τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν.

Ἡ Κεντρική Ἐπιτροπή τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν συνήλθεν εἰς τήν πόλιν Kingston τῆς Ἰαμαϊκῆς ἀπό 1-12 Ἰανουαρίου ἐ.ἔ. Ὁ Γενικός Γραμματεὺς τοῦ Π.Σ.Ε.αἰδεσιμολ. πάστρω Φίλιππος Potter εἰς τό ἐναρκτηριον μήνυμα αὐτοῦ πρὸς τοὺς συνελθόντας ἐτόνισεν ὅτι ἡ σοβαρά κρίσις τήν ὁποίαν διέρχεται σήμερον τό Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν ὀφείλεται κατά μέγα μέρος εἰς τήν ραγδαίαν ἀνάπτυξιν τῶν δραστηριοτήτων του. Ταύτην, εἶπεν,

ὡς εἶναι φυσικόν, δυσκολεύονται νά παρακολουθήσουν ἐν τῷ συνόλω των αἱ 300 περίπου Ἐκκλησίαι-Μέλη τοῦ Π.Σ.Ε. Ἄφ' ἑτέρου ὁ Δρ. Edward Scott, προκαθήμενος τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Καναδά καί πρόεδρος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀπηύθυνεν ἑκκλησίαν πρὸς τὰ μέλη ταύτης, ὅπως συνειδητοποιήσουν τὴν σχετικότητα τῶν ἀλήθειῶν, τῶν ὁποίων ἕκαστος εἶναι φορεὺς ἐν σχέσει πρὸς τὴν μίαν ἀλήθειαν, τὴν ὁποίαν μόνον ὁ Χριστὸς ἐνσαρκώνει. Τὴν ἀποψιν ταύτην βεβαίως δέν συμμερίζονται αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι.

Οἱ λόγοι οὗτοι, παρατηρεῖ ἡ γαλλικὴ ἔφημερίς "Le Monde", προδίδουν τὴν αὔξουσαν ἀνησυχίαν, ἡ ὁποία ἐπικρατεῖ εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Π.Σ.Ε., ἐν σχέσει πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν σήμερον ἔντασιν μεταξὺ τῆς καθέτου καί τῆς ὀριζοντίου κατευθύνσεως ἐν αὐτῷ. Διὰ τῆς πρώτης ἐννοεῖται ἡ θεολογικὴ ἀναζήτησις τῶν ὁδῶν πρὸς τὴν χριστιανικὴν ἐνότητα, συνοδευομένη ὑπὸ μιᾶς ἀναγεννήσεως τῆς πνευματικότητος· διὰ τῆς δευτέρας, ἡ ἐνσάρκωσις τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ἐντὸς συγκεκριμένου κοινωνικοπολιτικοῦ περιβάλλοντος.

Εἰς τὴν συνέλευσιν τοῦ Kingston, παρατηρεῖ ἡ ὡς ἄνω ἔφημερίς, ἡ βαθεῖα αὕτη κρίσις ἔλαβε τὴν μορφήν μιᾶς ἀντιθέσεως προσωπικοτήτων : ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς Πάστῳρ Φίλιππος Potter ἐθεωρήθη οἶονεὶ ὡς ἐκπρόσωπος τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ τρίτου κόσμου καί ἄρα καί τῆς ἐντόνου ἀναμίξεως τοῦ Π.Σ.Ε. εἰς τὰς συγχρόνους κοινωνικοπολιτικὰς διαμάχας, τὰς ὁποίας τό Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν ἐπιθυμεῖ νά ἀφιολογήῃ ἐξ ἐπόψεως γενικῶς χριστιανικῆς. Ἀντιθέτως, ὁ Πάστῳρ Lukas Vischer, Διευθυντὴς τοῦ τμήματος "Πίστις καί Τάξις", ἐθεωρήθη ὡς ὁ κύριος ἐκπρόσωπος τῆς θεολογικῆς κατευθύνσεως. Τό γεγονός ὅτι τούτου ἡ ἐννεαετής θητεία δέν παρετάθη ὑπὸ τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς (σημειωτέον ὅτι αὕτη εἶχεν ἤδη ἀνανεωθῆ μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ ὀρίου τῶν ἐννέα ἐτῶν καί ὅτι θά φθάσῃ τελικῶς τὰ 18 1/2 ἔτη), ἀποτελεῖ ἐνδειξιν, ὅτι ἡ δευτέρα αὕτη κατεύθυνσις ὑπέστη, ἐντὸς τῶν κόλπων τοῦ Π.Σ.Ε., κάποιαν ὀπισθοχώρησιν. Τοῦτο γεννᾷ ἀνησυχίαν καί δι' αὐτό τοῦτο τό μέλλον τοῦ Π.Σ.Ε., ἐφ' ὅσον βεβαίως δέν καταβληθῆ προσπάθεια

ὅπως αἱ μετέχουσαι εἰς αὐτό Ἐκκλησίαι, τόσον αἱ ἀνήκουσαι εἰς τὰς οἰκονομικῶς προηγμένας χώρας - αἱ ὅποῖαι καί κυρίως ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν θεολογίαν τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως -, ὅσον καί αἱ ἀνήκουσαι εἰς τὸν τρίτον κόσμον καί ζῶσαι τὰς ἐντόνους κοινωνικὰς ἀντιθέσεις του, δέν εὗρουν τὴν χρυσοῦν τομὴν τῆς συνεργασίας ἐκείνης, ἣ ὁποία θὰ καταστήσῃ εἰς τὸ μέλλον δυνατὴν τὴν οἰκουμενικὴν προσπάθειαν.

Σημειωτέον ὅτι αἱ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι, ἐνδιαφερόμεναι διὰ τὴν ἀνανέωσιν τοῦ θεολογικοῦ χειρισμοῦ τῶν θεμάτων τῆς ἐνότητος, ἐξέφρασαν τὴν χαρὰν των διότι ἐξελέγη εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἀποβιώσαντος ἀειμνήστου Μητροπολίτου Λένινγκραντ Νικοδήμου ὁ Μακ. Καθολικός Γεωργίας κ. Ἡλίας, βοηθός δέ Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Π.Σ.Ε. ὁ βούλγαρος θεολόγος κ. Σάμπεφ, ἐνεκρίθησαν δέ αἱ προτάσεις τῆς Ἐπιτροπῆς "Πίστις καὶ Τάξις" ἐν Bangalore περὶ ἐρεύνης ὅχι μόνον τοῦ θέματος περὶ Ἐπισκοπῆς καὶ ἐπισκόπων ἀλλὰ καὶ τῶν σχέσεων ἐν τῇ Ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ τῶν τεσσάρων μυστηρίων Βάπτισμα, Χρῖσμα, θεία Εὐχαριστία καὶ Ἱερωσύνη. Ταῦτα ὀδηγοῦν τοὺς Ὀρθοδόξους εἰς τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐλπίδος ὅτι θὰ ριφθῇ τὸ ἀναγκαῖον βᾶρος εἰς τὸ πρόβλημα τῆς ἐνότητος τῶν Χριστιανῶν δεδομένου ὅτι εἰς Bangalore ἐνεκρίθη καὶ ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων τὸ πρόγραμμα "Νὰ δώσωμεν λόγον περὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐλπίδος" ὡς περιέχον ὀρθοδόξους θεμελιώδεις δογματικὰς ἀληθείας.

Σύναξις τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Μέσης Ἀνατολῆς εἰς τὴν Μονὴν Πεντέλης.

Ἀπὸ 27-30 Νοεμβρίου συνήλθον εἰς τὸ Διορθόδοξον Κέντρον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὴν Ἱεράν Μονὴν Πεντέλης, ἐκπρόσωποι τῶν Ὀρθοδόξων καὶ τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Μέσης Ἀνατολῆς. Οἱ συναχθέντες, μετὰ τὸ πέρασ τῆς συσκέψεώς των, συνέταξαν κείμενον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκθέτουν τὸν σκοπὸν καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς συναντήσεώς των. Οὕτω, εἰς τὸ κείμενον τοῦτο, τονίζεται ὅτι : αἱ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, λαμβάνουσαι ὑπ'ὄψιν των τὴν ἀπόστασιν ἣ ὁποία τὰς ἐχώριζε μέχρι

σήμερον ἀπό τοῦ 5ου αἰῶνος, παρά τήν προσήλωσίν των εἰς τήν αὐτήν ὁμολογίαν πίστεως, ἠσθάνθησαν τήν ἀνάγκην νά συναντηθοῦν διά νά μελετήσουν τά μέσα πρός ἀποκατάστασιν τῆς μεταξύ των ἐνότητος.

Ζῶσαι ἐντός τῆς αὐτῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος καί ἀντιμετωπίζουσαι τά αὐτά πνευματικά καί θύραθεν προβλήματα, συνησθάνθησαν ὅτι, μία κοινή εὐθύνη τάς καλεῖ ὅπως ἐνωθοῦν εἰς τήν μαρτυρίαν καί τήν διακονίαν, ὑπερβαίνουσαι τάς γλωσσικάς διαφοράς καί τά ἱστορικά ἐμπόδια τά ὅποια τάς ἐχώριζαν κατά τό παρελθόν.

Πρός τόν σκοπόν αὐτόν καί συμφώνως πρός τήν ἐπιθυμίαν τῶν οἰκείων Πατριαρχείων αἱ ὡς ἄνω Ἐκκλησίαι εἶχον συνέλθει εἰς μίαν πρώτην σύναξιν εἰς τήν Μονήν Μπαλαμάντ τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας τό 1972. Τώρα ἐπραγματοποίησαν τήν δευτέραν σύναξιν των ὑπό τήν αἰγίδα τοῦ Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Μέσης Ἀνατολῆς.

Οἱ συνελθόντες ἐκπρόσωποι ἦσαν Μητροπολίται καί Ἐπίσκοποι τῶν Ἐκκλησιῶν Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων (Χαλκηδόνιοι) καί τῶν Ἐκκλησιῶν Κοπτικῆς, Συριακῆς καί Ἀρμενικῆς (Ἀρχαῖαι Ἀνατολικά Ἐκκλησίαι). Παρίστατο ἐπίσης καί ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Περιστερίου κ. Χρυσόστομος, Διευθυντής τοῦ Διορθοδόξου Κέντρου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος.

Ὡς ἀναφέρεται εἰς τό κείμενον τῶν πορισμάτων των, οἱ ἐκπρόσωποι ἐξήτασαν τάς ἐπισήμους καί ἀνεπισήμους προσπάθειας διά τήν ὀρθόδοξον ἐνότητα ἀπό τοῦ 5ου αἰῶνος συμπεριλαμβανομένης καί τῆς περιόδου ἀπό τοῦ Aarhus 1964 μέχρι Addis Abeba 1971 ὡς καί τῶν ἐξελίξεων τοῦ διαλόγου ἐπί τοπικοῦ ἐπιπέδου ἀπό τῆς συναντήσεως τοῦ Μπαλαμάντ τό 1972.

Ἀπεκόμισαν τήν πεποίθησιν, ἡ ὁποία ἤδη εἶχεν ἐκφρασθῆ κατά τήν διακήρυξιν τοῦ Μπαλαμάντ, ὅτι ἡ πίστις τῶν δύο ἐκκλησιαστικῶν οἰκογενειῶν ἀπεδείχθη ὑπερτέρα τῶν ἀποκλίσεων τάς ὁποίας ἐπέβαλεν ἡ Ἱστορία. Χάριν τῆς κοινῆς αὐτῆς πίστεως καί τῶν ἀπαιτήσεων μιᾶς κοινῆς μαρτυρίας εἰς τήν Μέσῃν Ἀνατολήν ἐπεβε-

βαίωσαν τήν ἐπείγουσαν ἀνάγκην μιᾶς ἀμοιβαίας ἐπισήμου ἀναγνωρίσεως ἐν ὄψει τῆς μυστηριακῆς ἐνότητος τῶν δύο ἐκκλησιαστικῶν οἰκογενειῶν. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν διευτυπώθησαν συστάσεις διὰ θεολογικᾶς ἐρεύνας, δημοσιεύσεις, ἐπισκέψεις εἰς τὰ οἰκεία Πατριαρχεῖα καὶ διμερεῖς συναντήσεις.

Ἐθεώρησαν ἀφ' ἐτέρου τὴν σύναξιν των εἰς τὴν Πεντέλην καὶ τὰς διαφόρους προσπάθειαι των ὡς μίαν συμβολὴν εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἐνότητα ἐπὶ παγκοσμίου ἐπιπέδου καὶ ὡς ὑπόδειγμα τοπικοῦ διαλόγου γενομένου κατὰ σύστασιν τῶν διορθοδόξων ἀρχῶν ἀπὸ τῆς Ρόδου 1962 διὰ τὰς Χαλκηδονίους Ἐκκλησίας καὶ ἀπὸ τῆς Addis Abeba 1965 διὰ τὰς Ἀρχαίας Ἀνατολικᾶς Ἐκκλησίας.

Ἀναφέρεται ἐπίσης, ὅτι ἀπὸ 7 μέχρι 11 Φεβρουαρίου τ.έ. θὰ πραγματοποιηθῆ εἰς τὸ ἐν Σαμπεζύ Ὀρθόδοξον Κέντρον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου συνάντησις τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς διὰ τὸν διάλογον μετὰ τὰς Ἀρχαίας Ἀνατολικᾶς Ἐκκλησίας, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μύρων κ. Χρυσοστόμου.

Ἀθῆναι : Ἔτος Μεγάλου Βασιλείου τὸ 1979.

Τὸ 1979 συμπληροῦνται 1600 ἔτη ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Μέ τὴν εὐκαιρίαν αὐτὴν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐχαρακτήρισε τὸ τρέχον ἔτος ὡς ἔτος "Μεγάλου Βασιλείου", ἐπιτροπὴ δὲ ὀρισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ, ἀποτελουμένη δὲ ἀπὸ Ἱεράρχας καὶ Καθηγητᾶς Πανεπιστημίου, θὰ διοργανώσῃ σειρὰν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων χάριν τῆς καλλιτέρας γνωριμίας τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ μετὰ τὸ ἔργον τοῦ μεγάλου τούτου Πατρὸς καὶ συγγραφέως τῆς Ἐκκλησίας.

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

:- 'Ορθοδοξία καί Οίκουμενισμός : 'Απάντησις τοῦ Μητροπολίτου Τρανουπόλεως κ. Δαμασκηνοῦ εἰς συνέντευξιν τοῦ Γεν. Γραμματέως τοῦ Π.Σ.Ε. Αἰδεσιμολ. Πάστωρος Φιλίππου Potter.

Εἰς τό φύλλον τῆς 29ης Δεκεμβρίου 1978 τῆς ἐβδομαδιαίας ἐφημερίδος La vie protestante τῆς Γενεύης ἐδημοσιεύθη συνέντευξις τοῦ Πάστωρος Φ. Potter, Γεν. Γραμματέως τοῦ Π.Σ.Ε., ὑπό τόν τίτλον "Ὁ Φίλιππος Potter ἐξηγεῖ τὰς (ἀμφισβητουμένας) κατευθύνσεις τοῦ Π.Σ.Ε.". Ἀναλύων τὰ προβλήματα τὰ ὅποια ἀντιμετωπίζει σήμερον τό Συμβούλιον, τούς στόχους καί τὰς προοπτικάς του, ὁ Φ. Potter θίγει καί ὠρισμένα θέματα, ἔχοντα σχέσιν πρός τήν συμμετοχήν τῶν Ὁρθοδόξων εἰς αὐτό ὡς καί τόν χαρακτήρα ἐν γένει τῆς Ὁρθοδοξίας. Εἰδικώτερον ὁ Γεν. Γραμματεὺς τοῦ Π.Σ.Ε. :

- 1) Προβαίνει εἰς μίαν διάκρισιν ἀποδίδουσαν εἰς μὲν τούς Ρηαθολικούς καί Προτεστάντας μίαν "κοινήν λατινικήν νοοτροπίαν", εἰς δέ τούς Ὁρθοδόξους μίαν ἀντιτιθεμένην πρός ταύτην "ἐλληνικήν νοοτροπίαν".
- 2) Ἀναφέρεται ἀφ' ἐνός μὲν εἰς τήν ἀπομόνωσιν τῶν Ὁρθοδόξων ἐντός τῶν χωρῶν των, πλὴν τῆς διασποράς, τήν ὁποίαν δέν θεωροῦν ὡς ἀντιπροσωπευτικήν καί ἀφ' ἐτέρου εἰς τήν, παρά τόν ἀριθμόν αὐτῶν, περιωρισμένην σημασίαν τῶν Ὁρθοδόξων ἐν τῷ Π.Σ.Ε.
- 3) Ἐπικαλεῖται, εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ του ὅτι οἱ Ὁρθόδοξοι ἔνεκα τῆς διαφορετικῆς νοοτροπίας των ἐν σχέσει πρός τούς Χριστιανούς τῆς Δύσεως δυσχεραίνουν τόν οἰκουμενικόν διάλογον, τήν μικράν πρόοδον τήν ὁποίαν ἐσημείωσαν οἱ διμερεῖς διάλογοι τῶν Ὁρθοδόξων τόσον μετὰ τῶν ἄλλων Χριστιανῶν καί μάλιστα μετὰ τῶν συγγενεστέρων πρός αὐτούς Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, ὅσον καί μετ' ἀλλήλων.
- 4) Ὑποστηρίζει, τέλος, ὅτι οἱ Ὁρθόδοξοι "χάριν ἀκριβῶς τῆς συμμετοχῆς των εἰς τήν οἰκουμενικήν κίνησιν, ἠδυνήθησαν νά ἀναζητήσουν - ἐν τῷ πλαίσιῳ μελλούσης συνόδου - τήν ταυτότητα, ἢ ὁποῖα τούς ἐλλείπει".

Εἰς τὰς παρατηρήσεις ταύτας τοῦ Γεν. Γραμματέως ἀπήντησε διὰ μακρῶν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Τρανουπόλεως κ. Δαμασκηνός, Προϊστάμενος τοῦ ἐν Σαμπεζύ Γενεύης Ὁρθοδόξου Κέντρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Τήν ἀπάντησιν ταύτην, ἔνεκα τῆς σπουδαιότητος τῶν θιγομένων θεμάτων, δημοσιεύομεν κατωτέρω αὐτούσιον.

"Αναγνώσας μετά τῆς δεούσης προσοχῆς τὴν εἰς τό ἀπό 29 Δεκεμβρίου 1978 φύλλον τοῦ ἐγκρίτου περιοδικοῦ σας συνέντευξιν "Ὁ Φίλιππος Πότερ ἐξηγεῖ τὰς (ἀμφισβητούμενας) κατευθύνσεις τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου 'Εκκλησιῶν' (*Philip Potter explique les choix (contestés) du Conseil Oecuménique des Eglises*), ἀναλαμβάνω προσωπικήν πρωτοβουλίαν, ὅπως προβῶ εἰς ὠρισμένας διευκρινίσεις, τοῦτο δέ πρός ἀποφυγὴν ἐνδεχομένων παρεξηγήσεων, τὰς ὁποίας δύναται νά προκαλέσῃ ἡ συνέντευξις ἐπὶ ἐλβετικοῦ καὶ παγκοσμίου ἐπιπέδου, λόγῳ τῆς ὑψηλῆς ἰδιότητος τοῦ παραχωρήσαντος αὐτὴν ὡς Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Π.Σ.Ε. Πράττω δέ τοῦτο ἐκλαμβάνων τὴν συνέντευξιν ἀπλῶς ὡς ἀφορμὴν ὑπογραμμίσεως ὠρισμένων σκέψεων, δυναμένων κατὰ τὴν γνώμην μου νά συμβάλουν εἰς τὴν ὑπέρβασιν τῶν διαχωριστικῶν σχημάτων καὶ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ 'Σώματος τοῦ Χριστοῦ', ὅπερ ἐστὶν ἡ 'Εκκλησία.

Κατ'ἀρχὴν, θεωρῶ ὡς οἰκουμενιστικῶς ἐπικίνδυνον τὸν διαχωρισμὸν εἰς τὸν ὁποῖον ἀναφέρεται ἡ ἀρθρογράφος σας μεταξὺ Προτεσταντῶν καὶ Ρωμαιοκαθολικῶν ἀφ'ἐνός καὶ 'Ορθόδοξων ἀφ'ἐτέρου, ὑπὸ τὴν ἐννοιαν, ὅτι οἱ πρῶτοι φαίνονται νά ἴστανται ἐγγύτερον πρός ἀλλήλους, ἀπὸ ὅτι οἱ 'Ορθόδοξοι πρός τοὺς Προτεστάντας, παρ'ὄλον ὅτι οἱ 'Ορθόδοξοι 'εἶναι πλήρη μέλη τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου 'Εκκλησιῶν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν'.

Κινδυνωδεστέρους ὅμως θεωρῶ τοὺς λόγους εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Γενικός Γραμματεὺς προσπαθεῖ νά θεμελιώσῃ τὸν διαχωρισμὸν, τὸν ὁποῖον φαίνεται νά δέχεται. Καὶ ἐξηγοῦμαι :

1. Εἶναι ἄρα γε τόσον ἀπλῆ καὶ σχηματικὴ ἡ ἱστορικὴ διαπίστωσις, ὥστε οἱ μὲν Ρωμαιοκαθολικοὶ καὶ Προτεστάνται νά χαρακτηρίζονται ὡς ἔχοντες 'κοινήν λατινικὴν νοοτροπίαν' (*une mentalité latine commune*), οἱ δέ 'Ορθόδοξοι 'ἐλληνικὴν νοοτροπίαν' (*une mentalité grecque*); Καὶ ἐάν ὑπὸ 'νοοτροπίαν' ἐννοεῖται ἀναφορὰ εἰς τὰς ρίζας, ἥτοι εἰς τό λατινικὸν καὶ ἐλληνικὸν πνεῦμα, εἶναι δυνατόν νά ἀγνοήσωμεν οἱ πάντες, ἀνεξαρτήτως τῆς ἐκκλησιολογικῆς καὶ ὁμολογιακῆς ἡμῶν προελεύσεως, τὴν ὁπωσδήποτε οὐχὶ τυχαίαν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, ἡ ὁποία καὶ συνιστᾷ κοινήν κληρονομίαν, καθ'ἣν ἡ ἀποκεκαλυμμένη 'Αλήθεια παρεδόθη τό πρῶτον προσλαμβάνουσα τὴν σάρκα τοῦ ἐλληνικοῦ καὶ λατινικοῦ πνεύματος;

'Η διάκρισις μεταξὺ ἐλληνικοῦ καὶ ἐλλαδικοῦ πνεύματος, ἡ ἐγνωσμένη καὶ ἔμπρακτος ὑπερέθνικὴ μου συνείδησις καὶ τό γεγονός ὅτι ἀνήκω εἰς 'Εκκλησίαν, ἡ ὁποία κατεδίκασε τὸν φυλετισμὸν, μοί παρέχουν τὴν ἐλευθερίαν, ὅπως, ἀνευ παρεξηγήσεων, ὑπογραμμίσω τὴν διαδεδομένην ἀποψιν ξένων ἐρευνητῶν, καθ'ἣν ἡ 'Ορθόδοξος 'Εκκλησία εἶναι πράγματι βαθέως διαπεποτισμένη ὑπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος 'ὥστε ἀκόμη καὶ εἰς τὴν συριακὴν, ἀρμενικὴν, κοπτικὴν, αἰθιοπικὴν καὶ νοτιοἰνδικὴν αὐτῆς ἔκφρασιν, δέν δύναται νά ἀρνηθῇ τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς ἐλληνικὴν μορφήν' (1).

(1) Friedrich HEILER, Die Ostkirchen, Ernst Reinhardt Verlag, München/Basel (1971), σ.17.

Καί πρός θεμελίωσιν τῆς θέσεώς του ταύτης, ὁ αείμνηστος διακεκριμένος ἐρευνητής τῆς Ἀνατολῆς Friedrich Heiler, καταφεύγει εἰς τήν ἀκόλουθον ἄποψιν τοῦ περιφήμου συγχρόνου ρώσου θεολόγου Γεωργίου Φλωρόφσκυ : 'Πάντα τά παραδοσιακά σχήματα καί αἱ μορφαί εἶναι ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ἑλληνιστικά ἢ ἑλληνικά. Ὁ ἑλληνισμός' οὗτος ἔχει πράγματι, οὕτως εἶπεῖν, κανονικοποιηθῆ. Πρόκειται δι' ἓνα νέον χριστιανικόν ἑλληνισμόν. Μία κοινή ἀτμόσφαιρα ἐδημιουργήθη ἐντός τῆς Ἐκκλησίας διὰ μέσου μιᾶς σειρᾶς χριστιανικῶν γενεῶν. Ἡ χριστιανική λατρεία μας εἶναι ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτῆς ἑλληνιστική (τοῦτο ἀπεδείχθη εἰς τά ἐξόχως διαφωτιστικά δημοσιεύματα ἐνός μεγάλου Βενεδικτίνου ἐρευνητοῦ, τοῦ π. Odo Casel τῆς Μονῆς Maria Laach). Τό αὐτό ἰσχύει καί διὰ τὰς εἰκόνας μας. Τό αὐτό ἐπίσης καί διὰ τὰς δογματικάς μας διατυπώσεις. Ὑπό μίαν ὠρισμένην ἔννοιαν καί αὐτή αὕτη ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἑλληνιστική, μία μορφή ἑλληνιστικῆς προελεύσεως - ἢ, μέ ἄλλας λέξεις, ὁ ἑλληνισμός εἶναι μία σταθερά κατηγορία τῆς χριστιανικῆς ὑπάρξεως... Δι' αὐτό καί κάθε θεολόγος θά πρέπει νά περάσῃ ἀπό μίαν ἐμπειρίαν πνευματικοῦ ἐξελληνισμοῦ (ἢ ἐπανελληνισμοῦ)... Πολλοί ἐλλείψεις εἰς τὰς συγχρόνους ἐξελίξεις τῶν Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν δύνανται νά ἀναχθοῦν, κατὰ κύριον λόγον, εἰς τήν ἀπώλειαν τοῦ ἑλληνιστικοῦ τούτου πνεύματος, καί τό δημιουργικόν αἶτημα διὰ τό προσεχές μέλλον θά ἦτο ὄντως : ὅς γίνωμεν περισσότερο ἑλληνες διὰ νά γίνωμεν ἀληθινά καθολικοί, ἀληθινά ὀρθόδοξοι' (2).

Τό χριστιανικόν ὅμως τοῦτο πνεῦμα εἶτε λατινικόν, εἶτε ἑλληνικόν, εἶναι κληρονομία τῆς Δύσεως καί τῆς Ἀνατολῆς. Ἡ καθολική Ἐκκλησία ὄλων τῶν ἐποχῶν δέν εἶναι ἀπλῶς τέκνον τῆς Ἐκκλησίας τῶν Πατέρων', γράφει ὁ Louis Bouyer, ἀλλ' εἶναι καί παραμένει ἡ Ἐκκλησία τῶν Πατέρων' (3). Ὁ ὀρισμός τοῦ Καρδινάλιου J. Ratzinger ὅτι 'ἡ Γραφή καί οἱ Πατέρες ἀνήκουν μαζί, ὡς ὁ Λόγος καί ὁ Ἀντίλογος' καί τό συμπέρασμα του, ὅτι ἡ 'θεολογία καί διὰ μόνον τόν λόγον ὅτι εἶναι θεολογία, θά ἀποτίῃ φόρον τιμῆς εἰς τοὺς Πατέρας καί θά ἔχη λόγον νά μαθητεύῃ πάντοτε παρ' αὐτοῖς' (4), ὑποχρεώνει τόν Λουθηρανόν Ἐπίσκοπον Δρα Hermann Kunst νά ἀπευθύνῃ προτροπήν εἰς τοὺς ἀπό τοὺς Πατέρας ἀπομεμακρυσμένους θεολόγους, εἶτε Ρωμαιοκαθολικοὺς εἶτε Εὐαγγελικοὺς, ὅπως προβληματισθοῦν καί συναγάγουν τά ἀνάλογα πρός τὰς ἀπόψεις ταύτας τοῦ Καρδινάλιου J. Ratzinger συμπεράσματα (5).

(2) Georgij FLOROVSKIJ, *Patristic and modern theology*, Ἐν : Procès-verbaux du premier congrès de théologie orthodoxe (1939), σ. 241 κ.ἔ.

(3) Louis BOUYER, *Le renouveau des études patristiques*, Ἐν : La vie intellectuelle (1947), σ. 18

(4) Παρά Hermann KUNST, Ἡ Ἐκκλησία καί οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Εὐσεβεῖς πόθοι. Ἐν : Ἐπίσκεψις, 15/9/1978, Ἄριθμ. 195/2, σ. 12.

(5) Hermann KUNST, ἐνθ' ἄν.

Πράγματι, ἡ κοινή αὐτῆ πατερική κληρονομία ἀποτελεῖ πρόκλησιν δι' ὄλους ἐκείνους τοὺς χριστιανούς, οἱ ὅποιοι ἐπιθυμοῦν νά ἀναζητήσουν τὴν ἐπικαιρότητα τῶν Πατέρων καί τὸ μήνυμα αὐτῶν πρὸς τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον καί κόσμον. Ἡ Ἀνατολή καί Δύσις δύνανται νά συναντηθοῦν καί νά εὕρουν ἀλλήλας μόνον ἐάν ἐνθυμηθοῦν τὴν ἀρχικήν των συγγένειαν εἰς τὸ κοινόν παρελθόν. Τὸ πρῶτον βῆμα, τὸ ὅποιον πρέπει νά γίνη, εἶναι νά ἀντιληφθῶμεν, ὅτι, παρ' ὅλας τὰς ἰδιορρυθμίας, Ἡ Ἀνατολή καί Δύσις ἀνήκουν ὀργανικῶς ὁμοῦ εἰς τὴν ἐνιαίαν χριστιανωσύνην' (6).

2. Ὁ Γενικός Γραμματεὺς, συνεχίζων τὴν θεμελίωσιν του σημειοῦ ὅτι 'οἱ ὀρθόδοξοι εὐρίσκονται ἐγκλεισμένοι ἐντὸς τῶν χωρῶν αὐτῶν, πλήν τῆς Διασπορᾶς τὴν ὁποίαν καί δέν θεωροῦν ὡς ἀντιπροσωπευτικήν. Εἶναι ὁπωσδήποτε πολυπληθεῖς ἐν τῷ κόσμῳ (50 ἑκατομμύρια εἰς τὴν Σοβιετικήν Ἑνωσιν), ὅμως, πολιτικῶς καί πολιτιστικῶς, δέν ἔχουν τὴν αὐτὴν μετὰ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν βαρύτητα ἐν τῷ Π.Σ.Ε.'

Εἰς ταῦτα ἐπιθυμῶ νά παρατηρήσω τὰ ἀκόλουθα :

α. Κατ' ἀρχήν, ἡ Διασπορά οὐδόλως χαρακτηρίζεται ὡς μὴ ἀντιπροσωπευτική. Δέν ὑφίσταται αὐστηρὸς διαχωρισμὸς μετὰ τὸ κέντρον καί περιφέρειαν, Μητρὸς Ἐκκλησίας καί Διασπορᾶς, ὅταν τὰς σχέσεις ἀμφοτέρων διέπῃ ἡ ὀφειλετική κοινωνία 'τῆς πίστεως καί τῆς ἀγάπης'. Εἶναι δυνατόν νά χαρακτηρίσῃ τις ὡς μὴ ἀντιπροσωπευτικήν τῶν ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, τὴν ἀξιόλογον οἰκουμενιστικὴν συμβολὴν κληρικῶν καί λαϊκῶν θεολόγων τῆς Διασπορᾶς, ὡς ὁ ἀείμνηστος Ἀρχιεπίσκοπος Θυατείρων Γερμανὸς Στρηνόπουλος, ὁ πατὴρ Γεώργιος Φλωρόφσκυ, ὁ Παῦλος Εὐδοκίμωφ καί ἄλλοι πολλοί;

β. Παρ' ὅλον ὅτι οἱ ὀρθόδοξοι εὐρίσκονται ἐγκλεισμένοι ἐντὸς τῶν χωρῶν αὐτῶν', κατώρθωσαν νά μεταδώσουν τὴν ἀγωνίαν των εἰς τὴν Δύσιν, πρὸς ἐπαναβίωσιν τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ πολὺ πρὶν ἢ συσταθῇ αὐτὸ τοῦτο τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον Ἐκκλησιῶν. Τοιοῦτοτρόπως, ὁ ἀείμνηστος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἰωακείμ ὁ Β' ἀπέστειλεν ἤδη τὸ ἔτος 1902 Ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς Ἀρχηγούς τῶν Αὐτοκεφάλων ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν, διὰ τῆς ὁποίας ζητεῖται πασῶν τῶν ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν ἡ συνεννόησις καί ἡ σκέψις, μετὰ τῶν ἄλλων, καί περὶ τοῦ ζητήματος τῆς δυνατῆς προσεγγίσεως τῶν ὀρθόδοξων Ἐκκλησιῶν μετὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας καί τῶν Διαμαρτυρομένων. Τυχάνει ὡσαύτως γνωστὴ ἡ ἱστορικὴ Ἐγκύκλιος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τοῦ ἔτους 1920 πρὸς τὰς ἀπανταχοῦ Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ περὶ συστάσεως 'Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν', καί ἐπομένως περιττεύει ἡ ἀναφορά μου εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἰδρυτικὴν συμβολὴν τοῦ Π.Σ.Ε.

γ. Βεβαίως, αἱ ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι, παρ' ὅλον ὅτι ἡ μὴ

(6) Georgij FLOROVSKIJ, Τὸ σῶμα τοῦ ζῶντος Χριστοῦ. Μία ὀρθόδοξος ἐρμηνεία τῆς Ἐκκλησίας. Μετάφρασις Ἰωάν. Παπαδοπούλου, Θεσσαλονίκη (1972), σ. 124.

παρουσία των εντός τῶν κόλπων τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου 'Εκκλησιῶν ὡς 'Εκκλησιῶν μελῶν θά ἀφήρει ἐξ αὐτοῦ τήν 'παγκοσμιότητα' καί θά προσέδιδεν εἰς αὐτό μᾶλλον χαρακτῆρα παμπροτεσταντικοῦ ὄργανισμοῦ, ὡς μή ὄφειλε, 'δέν ἔχουν τήν αὐτήν μετά τῶν ἄλλων 'Εκκλησιῶν βαρύτητα ἐν τῇ Παγκοσμίῳ Συμβουλίῳ 'Εκκλησιῶν'. Τοῦτο εἶναι μεταξύ τῶν ἄλλων καί συνάρτησις τῆς ἄλλειποῦς ἐκπροσωπήσεως τῶν 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν εἰς τό ἐν Γενεύῃ προσωπικόν τοῦ Π.Σ.Ε., ἡ ὁποία καθορίζεται ἐπί τῆ βάσει κριτηρίων ξένων πρός τήν ὀρθόδοξον ἐκκλησιολογίαν.

"Ὅπως ὅμως ποτ' ἂν ἦ, ἐν εἶναι βέβαιον, ὅτι τό ἀριθμητικόν στοιχεῖον δύναται μέν νά εἶναι ἐπηρεαστικόν, πλήν ὅμως οὐχί ὀπωσδήποτε ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει ἀποφασιστικόν. Ἡ καθολικότης τῆς 'Εκκλησίας, διά νά ἀναφερθῶ εἰς τόν H. de Lubac, δέν' εἶναι ὑπόθεσις γεωγραφίας, οὔτε ἀριθμῶν' (7) καί, ὡς παρατηρεῖ ὁ πατήρ Γεώργιος Φλωρόφσκυ : "Δέν ἀποφασίζει ὁ ἀριθμός, ἀλλ' ἡ ποιότης. Ὁ ἀριθμός ἐνδιαφέρει ἀναμφιβόλως ἄλλ' ὅμως εἶναι δυνατόν κάλλιστα εἰς μίαν συγκριμένην ἐποχήν οἱ αἰρετικοί, ἢ ἀκόμη καί οἱ ἄθεοι, νά εἶναι πολυαριθμότεροι τῶν πιστῶν καί νά εὐρίσκωνται πράγματι παντοῦ, *ubique*, ἡ δέ καθολική 'Εκκλησία νά ἔχη πράγματι καταλήξει εἰς 'ἀμελητέαν ποσότητα' καί νά ἔχη διωχθῆ εἰς τήν ἔρημον ἢ 'ἐν τοῖς σπηλαίοις καί ταῖς ὄπαῖς τῆς γῆς'. "Ἐχομεν ἱκανά ἱστορικά παραδείγματα καί θά ἔχωμεν ἀκόμη πιθανῶς πολλά. Ἄλλ' ὅμως αὐτά τά ἱστορικά ἐπεισόδια ἀσφαλῶς δέν θά ἀλλάξουν κατ' οὐδέν τήν οὐσιαστικὴν καθολικότητα τῆς 'Εκκλησίας καί οὐδέν θά ἀφαιρέσουν ἀπ' αὐτῆς" (8).

3. Ὡς πρός τό τρίτον στοιχεῖον, εἰς τό ὁποῖον ὁ Γενικός Γραμματεὺς προσπαθεῖ νά θεμελιώσῃ τόν διαχωρισμόν μεταξύ Ρωμαιοκαθολικῶν καί Προτεσταντῶν ἀφ' ἑνός καί 'Ορθοδόξων ἀφ' ἑτέρου, ἤτοι τό τῶν προϋποθέσεων τοῦ διαλόγου, τό ὁποῖον καθιστᾷ καί τόν διάλογον δυσχερῆ, οὐχί μόνον τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας μετά τῶν ἄλλων 'Εκκλησιῶν καί ἀντιστρόφως, ἀλλά καί μεταξύ αὐτῶν τούτων τῶν 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν αὐτῶν καθ' ἑαυτάς, ἔχω νά παρατηρήσω τά ἀκόλουθα :

α. Ἡ μή ἀποκατάστασις τῆς εὐχαριστιακῆς κοινωνίας, ἤτοι τῆς πλήρους ἐνότητος μεταξύ 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν καί Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν 'Εκκλησιῶν, τὰς ὁποίας ὁ Γενικός Γραμματεὺς χαρακτηρίζει ὡς μή-χαλιηδονίους - χαρακτηρισμός ὁ ὁποῖος ἀνήκει πλέον εἰς τό παρελθόν -, δέν ὀφείλεται εἰς τήν ἀδυναμίαν μας ὑπερβάσεως ἐπιτρεπτῶν διαφορῶν ὡς πρός τήν ἔκφρασιν τῆς οὐσίας τῆς κοινῆς χριστολογικῆς διδασκαλίας μας, ἀλλ' εἰς τόν ὑφιστάμενον εἰσέτι χωρισμόν αὐτόν καθ' ἑαυτόν.

Ἐξετάζουσα τούς διεξαγομένους διαλόγους τῆς 'Ορθοδόξου

(7) H. de LUBAC, *Catholicisme, les aspects sociaux du dogme*, Paris (1947/2), σ.26.

(8) Georgij Florovskij, *Τό σῶμα τοῦ ζῶντος Χριστοῦ*, σ. 44.

Ἐκκλησίας ἐν τῷ οὐσιώδει σκοπῷ τῆς προωθήσεως τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος, ἡ Α' Προσυνοδική Πανορθόδοξος Διάσκεψις ἀπεφάσισε, τό ἔτος 1976, νά δραστηριοποιηθῇ ὄλως ἰδιαιτέρως ὁ Διάλογος μετά τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν. Εἶμαι εὐτυχής, καθ' ὅσον εὐρίσκομαι εἰς θέσιν νά σᾶς πληροφορήσω, ὅτι, κατ' ἐφαρμογήν τῆς ἀποφάσεως ταύτης, συνέρχεται εἰς τό ἐνταῦθα Ὀρθόδοξον Κέντρον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, μεταξύ 7 καί 11 προσεχοῦς Φεβρουαρίου, ὑπό τήν προεδρίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μύρων κ. Χρυσοστόμου, ἡ Διορθόδοξος Ἐπιτροπή διὰ τόν διάλογον μετά τῶν Ἀρχαίων τούτων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν.

Ὑπό τήν ἰδιότητά μου ὡς Γραμματέως ἐπί τῆς Προπαρασκευῆς τῆς Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὀφείλω ἐπίσης νά ὑπογραμμίσω τό γεγονός, ὅτι ἡ ἐπιθυμία τῆς προωθήσεως τῆς ἐνότητος εἶναι σήμερον διαδεδομένη εἰς εὐρύτατον κύκλον ὀρθόδοξων θεολόγων, οἱ ὅποιοι διαπιστοῦν τήν οὐσιαστικήν ἐνότητα τῆς χριστολογικῆς πίστεως τήν ὑπάρχουσαν μεταξύ τῶν Ὀρθοδόξων καί τῶν Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἡ πεποίθησις αὕτη, ἐπαναλαμβάνω, διαδίδεται ὀλοέν καί περισσότερο μεταξὺ τῶν θεολόγων μας. Οὕτω, δύο ὀρθόδοξοι θεολόγοι ἔγραψαν τά ἑξῆς εἰς τήν 'Ἐκκλησιν', τήν ὁποίαν ἀπηύθυναν πρός τήν Ἐκκλησίαν ἐν ὄψει τῆς μελλούσης Ἀγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας: 'Μία ἐπείγουσα ἐπανόρθωσις ἐπιβάλλεται, ἐν ἀναφορᾷ πρός τάς Ἀρχαίας Ἀνατολικάς Ἐκκλησίας. Μετά τρεῖς συναντήσεις ἀπό πάσης πλευρᾶς θετικᾶς μεταξύ θεολόγων, ἡ θεμελιώδης ἐνότης τῆς πίστεως δέν τίθεται πλέον ὑπό ἀμφισβήτησιν. Ἦρκεσε πρός τοῦτο νά ἀνευρεθῇ ἡ κοινὴ πατερικὴ ἔμπνευσις καί ἡ τοποθέτησις τῆς Συνόδου τῆς Χαλιηδόνοσ εἰς τήν ὄλην διαλεκτικὴν τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας. Ἐνδιαφέρει τώρα νά ἀποτινάξωμεν τάς ἱστορικὰς τάσεις πρός τήν ἀδράνειαν διὰ νά προχωρήσωμεν εἰς πράξεις ἐνώσεως, αἱ ὁποῖαι θά καθιερώσουν τήν παρουσίαν τῆς Ὀρθοδοξίας εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀφρικῆς καί τῆς Ἀσίας' (9).

Ἐπιθυμῶ ὁμοίως νά ἐπισημάνω τό γεγονός, ὅτι ἡ προσέγγισις μεταξύ Ὀρθοδόξων καί Ἀρχαίων Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, συνιστᾷ ἐπίσης μίαν ἱστορικὴν ἀναγκαιότητα, ὡς τοῦτο ὑπεγράμμισθη ὑπὸ τῶν ἐκπροσώπων αὐτῶν, συνελθόντων τό 1972 εἰς τὰ πλαίσια τῆς Ἀραβικῆς Μέσης Ἀνατολῆς: 'Αἱ Ὀρθόδοξοι καί Ἀρχαῖαι Ἀνατολικαί Ἐκκλησίαι τῆς ἀραβικῆς Ἀνατολῆς, συνειδητοποιοῦσαι τήν ἀπόστασιν ἢ ὁποῖα τὰς ἐχώριζεν ἀπὸ τοῦ 5ου αἰῶνος, παρά τήν προσήλωσιν των εἰς τήν αὐτὴν ὁμολογίαν πίστεως, ἠσθάνθησαν τήν ἀνάγκην νά συναντηθοῦν διὰ νά μελετήσουν τὰ ἐμπόδια τὰ ὁποῖα, μέχρι τοῦ παρόντος, παρεκώλυσαν τήν πλήρη ἐνότητα μεταξύ των. Δεδομένου ὅτι ζοῦν ἐντὸς τῆς αὐτῆς ἱστορικῆς πραγματικότητος καί ἀντιμετωπίζουν τὰ αὐτὰ πνευματικὰ καί ἐγκόσμια προβλήματα, ἠσθάνθησαν ὅτι μία κοινὴ εὐθύνη τὰς καλεῖ νά εἶναι ἠνωμένοι ἐν τῇ μαρτυρίᾳ καί τῇ διακονίᾳ ὑπερβαίνουσαι τὰς διαφορὰς λεξιλογίου

(9) P. EVDOKIMOV - O. CLEMENT, Vers le Concile. Appel à l'Eglise, Ἐν: Contacts 23 (1971), No 73-74.

καί ιστορικά εμπόδια, τὰ ὁποῖα τὰς ἐχώριζαν κατά τό παρελθόν' (10).

Εἶθε ἡ θεολογία Κυρίλλου τοῦ 'Αλεξανδρείας 'μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένου' νά διαποτίσῃ τὰς προσπαθείας ἡμῶν πρὸς τὴν ἐνότητα· εἶθε ἡ ταπεινότης καί τό αἴσθημα εὐθύνης αὐτοῦ νά χρησιμεύσουν εἰς ἡμᾶς ὡς παράδειγμα, ὑπενθυμίζον, ὅτι τό 433 ἐδέχθη νά παραμερίσῃ τὴν τόσον ὠραίαν θεολογίαν του διὰ νά συμφιλιωθῇ μέ τόν 'Ιωάννην τόν 'Αντιοχείας, ἀφοῦ ἐπέισθη ὅτι, πέραν τῶν διαφορῶν, ἡ πίστις των ἦτο ἡ αὐτή (11).

β. Ὡς πρὸς τοὺς ἄλλους διαλόγους, ἡ ἀναγκαιότης μιᾶς συντόμου ἀντιμετωπίσεως τοῦ προβλήματος τῆς σχέσεως τῆς 'Ορθοδόξου 'Εκκλησίας πρὸς τὰς ἄλλας 'Εκκλησίας καί 'Ομολογίας ἔχει συχνά ὑπογραμμισθῇ ὑφ' ὄλων τῶν 'Ορθοδόξων 'Εκκλησιῶν. Ὅθεν, καί ἡ σύστασις σειρᾶς διορθοδόξων 'Επιτροπῶν, αἱ ὁποῖαι προετοιμάζουν ἢ διεξάγουν τόν διάλογον μετ' ἄλλων 'Εκκλησιῶν.

Τό ἔτος 1979 θά πρέπει νά εἶναι δι' ὅλας τὰς 'Εκκλησίας καί 'Ομολογίας μία ἐπείγουσα πρόσκλησις, ὅπως ἐλέγξουν ἀπό κοινοῦ διὰ διμερῶν καί πολυμερῶν διαλόγων κατά πόσον ὑποχρεοῦνται ἐκ τῶν ἀρχῶν καί τῆς πίστεως αὐτῶν, ὅπως ἀποκαταστήσουν τὴν ἐνότητα ἢ ὄχι.

'Η πρόσκλησις καί ἡ πρόκλησις αὕτη ἰσχύει ἰδιαιτέρως δι' ἐκείνας τὰς 'Εκκλησίας, αἱ ὁποῖαι ἐγείρουν τὴν ἀξίωσιν δι' ἑαυτάς, ὅτι συνεχίζουν τὴν Μίαν, 'Αγίαν, Καθολικὴν καί 'Αποστολικὴν 'Εκκλησίαν. Αὗται ὀφείλουν νά ἀναζητήσουν καί ἀναγνωρίσουν ὡς 'Εκκλησίας, ἐν πλήρει ἐννοίᾳ τῆς λέξεως 'Εκκλησία', ἐκτός τῶν ἰδίων ἑαυτῶν κανονικῶν ὀρίων, πρὸς τὰ ὁποῖα ταυτίζουν τὴν Μίαν, 'Αγίαν, Καθολικὴν καί 'Αποστολικὴν 'Εκκλησίαν, βεβαίως ἐάν καί ἐφ' ὅσον τοῦτο εἶναι δυνατόν, ἥτοι 'Εκκλησίας πρὸς τὰς ὁποίας θά εἶναι κεκλημέναι εἰς εὐχαριστιακὴν κοινωνίαν. Διότι, εὐχαριστιακὴ κοινωνία, ἥτις εἶναι ἡ ἔκφρασις καί τό ἐπιστέγασμα τῆς πλήρους κοινωνίας, δέν εἶναι δυνατὴ ἐκεῖ ἐνθα ὑπάρχει διάστασις ὡς πρὸς τὰ οὐσιώδη τῆς πίστεως, ἢ ἐκεῖ ἐνθα ἔχει διασαλευθῇ ἢ θεμελιώδης τάξις τῆς 'Εκκλησίας, ἢ συνέχεια τῆς ἀποστολικῆς δομῆς τῆς ἀρχαίας 'Εκκλησίας, ἥτοι ἡ ἀποστολικὴ διαδοχὴ. Τὰ δύο ταῦτα στοιχεῖα δέν εἶναι δυνατόν νά χωρισθοῦν ἀπ' ἀλλήλων. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου, θά ἦτο δυνατόν, δι' ἐντατικωτέρας καλλιέργειας τῶν διμερῶν διαλόγων, νά δημιουργήσωμεν ἐνδεχομένως ὑποδείγματα διὰ τὴν ἐνότητα, τὰ ὁποῖα θά ἠδύναντο νά ἐμπλουτίσουν τόν πολυμερῆ διάλογον.

γ. Αἱ δυσκολίαι τὰς ὁποίας φαίνεται νά ἐμφανίζῃ ὁ ὀρθόδοξος διάλογος μετὰ τῶν ἄλλων 'Εκκλησιῶν εἶναι συνυφασμέναι μετὰ τῶν ὀρθοδόξων προϋποθέσεων τοῦ διαλόγου.

(10) 'Επίσκεψις, 14/3/1978, 'Αριθμ. 50, σ. 5.

(11) Πρβλ. Προσφώνησις τοῦ Πάπα Παύλου τοῦ ς' ἐν τῷ ἐν Φαναρίῳ Πανσέπτῳ Πατριαρχικῷ Ναῷ κατά τὴν ἐπίσκεψιν αὐτοῦ παρά τῷ Πατριάρχῃ 'Αθηναγόρᾳ, 25 'Ιουλίου 1967, 'Εν : Τόμος 'Αγάπης, Ρώμη - ΚΠολις 1971, σ. 375.

Ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου, ἂν καί θεωροῦμεν τήν ἐν τῷ Π.Σ.Ε. συνάντησιν ἡμῶν ὡς εἶδος ἐνότητος τινός, ἡ ὁποία ὑποχρεώνει ἡμᾶς εἰς ἀναζήτησιν τῆς πλήρους κοινωνίας, οὐχ ἤττον πιστεύομεν ὅτι ἡ προσπάθεια διὰ τήν 'διαμυστηριακὴν κοινωνίαν' μεταξύ τῶν Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι εἶναι χωρισμένοι ἀπ' ἀλλήλων λόγῳ αἰρέσεως ἢ σχίσματος, εἶναι ἀδιανόητος. Τοῦτο ὀφείλεται, κατὰ κύριον λόγον, ὅχι εἰς αὐτήν ἢ ἐκείνην τήν διαφορὰν μεταξύ τῶν κειχωρισμένων Ἐκκλησιῶν, ἀλλ' εἰς αὐτό τοῦτο τὸ γεγονός τοῦ χωρισμοῦ. Ἡ βεβιασμένη τάσις πρὸς τήν 'διαμυστηριακὴν κοινωνίαν', ἡ ὁποία παρατηρεῖται σήμερον εἰς τήν Οἰκουμενικὴν Κίνησιν, ἔχει ἀφ' ἐνός μὲν θεολογικά, ἀφ' ἑτέρου δέ ψυχολογικά αἷτια. Ὡς παράδειγμα διὰ τήν πρώτην περίπτωσιν ἀναφέρω τήν ἔλλειψιν ἐκκλησιολογικῆς ἐμβαθύνσεως εἰς τήν οὐσίαν τῆς Εὐχαριστίας. Ὡς πρὸς τήν δευτέραν, αὕτη συνίσταται εἰς τήν τάσιν ὅπως τὸ σχῆμα γίνῃ ἀποδεικτὸν ὡς ἐν φυσικόν γεγονός, ἀναποσπάστως συνδεδεμένον μὲ τὸν ὀργανισμόν τῆς Ἐκκλησίας, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἔχει ὡς συνέπειαν ὅτι οἰοδῆποτε συναίσθημα θλίψεως καὶ μετανοίας διὰ τὸ γεγονός τοῦτο καθίσταται ἄνευ ἀντικειμένου. Ὡς ἀντίθετος πρὸς τήν στάσιν αὐτὴν εἶναι ἡ ἀποφυγὴ τῆς εὐχαριστιακῆς κοινωνίας ὑπ' ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι θεωροῦν τήν εὐχαριστίαν ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἐκκλησιολογίας. Ἡ τελευταία αὕτη θεώρησις δὲν ἔχει τίποτε τὸ κοινόν μὲ ἐν αἴσθημα ἐπάρσεως ἢ αὐτοϊκανοποιήσεως : ἐκφράζει μᾶλλον τήν διαρκῆ βίωσιν τῆς τραγωδίας τοῦ σχίσματος. Πρόκειται, ἐπομένως, εἰς τήν περίπτωσιν αὐτὴν, ὅχι διὰ μίαν ἀντίληψιν, ἡ ὁποία μᾶς ἀναγκάζει νὰ ὑπερβῶμεν τήν ἀνώμαλον κατάστασιν εἰς τήν ὁποίαν εὐρισκόμεθα, νὰ θραύσωμεν τοὺς διαχωριστικούς τοίχους, νὰ ἐμβαθύνωμεν καὶ πάλιν εἰς τήν κατανόησιν τοῦ ἑαυτοῦ μας. Ὀφείλομεν δηλαδὴ ἐν προκειμένῳ ὅχι μόνον νὰ ἀναζητήσωμεν τὰς δυσκολίας εἰς τὰς δυνατότητας, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀνακαλύψωμεν τὰς δυνατότητας εἰς τὰς ὑπαρχούσας σήμερον δυσκολίας.

4. Ἐξ ὧν ἀνεφέρθησαν προηγουμένως, καθίσταται πλέον ἢ ἐμφανές, ὅτι αἱ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἔχουν ἀδιάκοπον ἱστορικὴν ταυτότητα καὶ ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἴπη τις 'ὅτι χάριν ἀκριβῶς τῆς συμμετοχῆς αὐτῶν εἰς τήν οἰκουμενικὴν κίνησιν ἠδυνήθησαν νὰ ἀναζητήσουν - ἐν τῷ πλαισίῳ μελλούσης Συνόδου - τήν ταυτότητα, ἡ ὁποία τοὺς ἐλλεῖπει'. Ἡ πρὸς τήν Σύνοδον πορεία εἶναι παλαιότερα τῆς ἰδρύσεως τοῦ Π.Σ.Ε. Ὅ,τι δέ μᾶς ἐλλεῖπει δὲν εἶναι ἡ 'ταυτότης', ἀλλ' ἡ ὑπέρβασις τῆς φαρισαϊκῆς ἐνίοτε ἐπιδείξεώς της καὶ τῶν μετ' αὐτῆς συνυφασμένων μονοπωλιακῶν ὑπογραμμίσεων τῶν τίτλων ἰδιοκτησίας τῆς ἀληθείας της. Ὅ,τι ἐλλεῖπει ἴσως εἰς ὅλους μας εἶναι ἡ ὑπέρβασις τοῦ φανατισμοῦ μας, προκειμένου ἵνα, ἀπηλλαγμένοι ἀπὸ ἐμπάθειαν καὶ διαπεποτισμένοι ὑπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, δυνηθῶμεν νὰ ἀναζητήσωμεν, ἀνεύρωμεν καὶ ἀναγνωρίσωμεν ἀδελφούς ἐκτός τῶν ἀποκλειστικῶν ἰδικῶν μας ὀρίων. Ὀφείλομεν νὰ ὑπερβῶμεν τὰ πολωτικὰ σχήματα. Ἄλλοίμονον εἰάν ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι ὁ τόπος τῆς συμφωνίας καὶ ὁμονοίας. Ἡ Ἐκκλησία συνεκροτήθη, οὐχὶ διὰ νὰ εἶναι διαχωρισμένοι, αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἠνωμένοι, ἀλλ' ἵνα οἱ διηρημένοι συνηγμένοι'.

Ἐπομένως, ἐν ἀμοιβαίᾳ ἀγάπῃ ἃς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὰς κοινὰς ρίζας μας, βεβαίως οὐχὶ στατικῶς ἀλλὰ δυναμικῶς, προκει-